УДК 352.9:347.471(477)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12\(18\)-134-146](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12(18)-134-146)

Мельник Костянтин Володимирович аспірант кафедри регіональної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. вулиця Академіка Ромоданова, 12/2, м. Київ, 03057, тел.: (096) 812-00-18, e-mail: kosleeway32@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2861-5042>

ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СТАРОСТИНСЬКИХ ОКРУГІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Сучасні процеси розвитку старостинських округів в Україні акцентують увагу на визначенні основних чинників інфраструктурного і соціально-економічного розвитку територій. Економічний розвиток створених старостинських округів відбувається в межах територіальних громад та реалізується через визначення підходів, розробку актуальних заходів, підбір необхідних інструментів та впровадження певної політики стимулювання місцевого соціально-економічного розвитку з метою підвищення стандартів життя жителів старостинських округів.

У даному дослідженні автором проведена класифікація інструментів стимулювання економічного розвитку старостинських округів. Крім того, обґрунтовано, що основними підходами до формування стратегій розвитку нових адміністративних територіальних утворень мають бути певні організаційно-управлінські елементи, серед яких: дотримання принципів місцевої демократії та самоорганізації громадян, підвищення ефективності проєктів з інфраструктурного розвитку територій, визначення нових нормативно-правових засад для стимулювання розвитку старостинських округів, ефективний розподіл функціональних обов'язків, повноважень та відповідальності за контроль, супровід та корегування процесів економічного розвитку нових територіальних утворень.

Зауважено, що на сьогодні основними завданнями для переважної більшості старостинських округів є розвиток транспортного сполучення, розбудова доріг, вирішення екологічних проблем, прибирання та утилізація сміття, освітлення населених пунктів, якість води, благоустрій, безробіття. Визначено, що серед широкого спектра інструментів стимулювання економічного розвитку старостинських округів ще недостатньо використовуються проєктний інструментарій та механізми активізації створення й ефективного функціонування сільськогосподарських кооперативів задля вирішення нагальних проблем розбудови сільських територій. Наголошено на необхідності формування системності у виборі підходів та

набору інструментів економічного розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: старостинський округ, децентралізація, партисипативна демократія, місцевий економічний розвиток, інструменти стимулювання економічного розвитку, сталий розвиток.

Melnyk Kostyantyn Volodymyrovych Postgraduate student of the Regional Policy Department by the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko Kyiv National University, Ac. Romodanov St.,12/2, Kyiv, 03057, tel.: (096) 812 00 18, e-mail: kosleeway32@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2861-5042>

THE TOOLS FOR ECONOMIC DEVELOPMENT OF STAROSTINSKY DISTRICTS IN UKRAINE

Abstract. Modern processes of development of starostinsky districts in Ukraine focus on determining the main factors of infrastructure and socio-economic development of territories. The economic development of established starostinsky districts takes place within territorial communities and is implemented through the definition of approaches, the development of current measures, the selection of necessary tools and the introduction of a certain policy to stimulate local socio-economic development in order to increase the standards of living of residents of starostinsky districts.

In this study, the author carried out a classification of tools to stimulate the economic development of starostinsky districts. In addition, it is justified that the main approaches to the formation of strategies for the development of new administrative territorial entities should be certain organizational and managerial elements, including: adherence to the principles of local democracy and self-organization of citizens, increasing the effectiveness of projects on infrastructure development of territories, identifying new regulatory and legal frameworks to stimulate the development of starostinsky districts, effective distribution of functional duties, powers and responsibility for control, support and adjustment of processes of economic development of new territorial entities.

It is noted that today the main tasks for the vast majority of starostinsky districts are the development of transport links, road development, solving environmental problems, cleaning and disposal of garbage, lighting of settlements, water quality, landscaping, unemployment. It is determined that among a wide range of tools to stimulate the economic development of starostinsky districts, design tools and mechanisms for intensifying the creation and effective functioning of agricultural cooperatives to solve urgent problems of rural development are not yet used. The need to form a system in the choice of approaches and a set of tools for economic development of rural areas in Ukraine was emphasized.

Keywords: starostinsky district, decentralization, participative democracy, local economic development, the tools to stimulate economic development, sustainable development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства в демократичних країнах місцеве самоврядування є фундаментальним принципом організації публічної влади, основою процесів децентралізації та розвитку самоорганізації території.

Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста. У цьому контексті формування та розвиток старостинських округів в Україні є складовою реформи децентралізації влади та створює нові умови для територіальних громад. Проте, новоутворені старостинські округи ще не в повній мірі використовують повний спектр наявних інструментів свого економічного розвитку, що передусім пов'язано з рівнем компетентності старост, характером менеджменту, відносинами з апаратом управління територіальної громадою, а також певними інституціональними та законодавчими обмеженнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку місцевого самоврядування та старостинських округів в Україні досліджували такі автори, як: М. Баймуратов, І. Безена, В. Вакуленко, Ю.Ганущак, В. Куйбіда, Ю. Куц, О. Титаренко, І. Чукіна, окремі питання становлення і функціонування інституту старост – М. Воронов, І. Дробуш, О. Бойко, О. Колесников. Окреслена проблема також знаходить свої дослідження у роботах А.Панкрухіна, В.Кірдіна, С.Єремєєва, А.Крилова, А.Лаврова, С.Серьогіна, Є.Бородіна, В.Сиченка, Н.Шевченко, К.Романенко, І.А.Чикаренко, у працях яких досліджуються нові процеси діяльності територіальних громад щодо формування свого позитивно-орієнтованого розвитку. Результати аналізу наукових джерел показали, що недостатньо вивченими залишаються питання визначення інструментів забезпечення економічного розвитку старостинських округів в Україні.

Мета статті – дослідження інструментів економічного розвитку старостинських округів в Україні у контексті концепцій сталого розвитку та комплексного розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Основним стимулюючим мотивом до консолідації територій, громадян та органів місцевого самоврядування (ОМС) є підвищення ефективності місцевої влади та здатності громади до самоорганізації, орієнтація на підвищення стандартів життя, вирішення спільних соціально-економічних проблем сталого розвитку, екологічної збалансованості, формування інвестиційної привабливості території, що в цілому впливає на якість життя в межах сільських громад. В Україні базовим рівнем нових місцевих самоврядних об'єднань вважається територіальна

громада (ТГ), до складу якої може входити певне число населених пунктів, що також об'єднуються у старостинські округи (СО). З правової та організаційної точки зору їх можна розділити на громади, які складаються з сіл (селищ) та громади, які складаються з сіл (селищ) та міста.

Правові норми функціонування ТГ визначають Закони України «Про місцеве самоврядування України» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад», відповідно до рішень громади та ОМС реалізуються повноваження з розробки та реалізації політики соціально-економічного розвитку території та визначаються стратегії діяльності органів місцевої влади [1; 2]. На думку науковців, основними аспектами децентралізації у публічній сфері, як складової процесів реформування влади, є стратегічне визначення засад передачі повноважень від центру до ТГ; визначення нових повноважень, розмежування владних компетенцій та незалежності у процесах прозорого обговорення, експертизи та прийняття рішень ТГ; формування механізмів, які визначають спрямування фінансових ресурсів; інституційні форми державного контролю за діяльністю ОМС у дотриманні законності для виконання владно-розпорядчих повноважень [3, с. 205-206].

Важливою складовою сучасного розвитку ТГ є створення та функціонування старостинських округів, які є для України новою формою реалізації принципів партисипативної демократії. У зв'язку з цим з'являється і новий актор публічної влади – інститут старост. Відповідно до ст. 54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» нова посадова особа, староста, представляє інтереси відповідного старостинського округу (СО) [1]. ОМС, громада, староста та суб'єкти господарювання, консолідуючи свої зусилля, стають провідниками ефективних економічних, соціальних та інфраструктурних змін на своїй території.

Станом на 30 листопада 2021 року в Україні утворено 8177 старостинських округів та затверджено 7861 старосту [4].

Не зважаючи на невеликий час свого існування, значна кількість старостинських округів та громад змогли сформулювати нові політики, практики та стратегії з вирішення нагальних, часто кризових, проблем громади.

В Україні сьогодні проходять системоутворюючі процеси розбудови нових критеріїв ефективності, коли громади поступово змінюють затратні підходи, які панували раніше, на користь підходу, орієнтованого на отримання реального позитивного результату у задоволенні соціально-економічних потреб громадян та організації діяльності місцевого управління й урядування. При цьому в межах СО мають реалізовуватися програми соціально-економічного розвитку з метою зміцнення матеріально-фінансової бази громади та людського розвитку. З такою метою формується бюджет розвитку громади, до якого відносяться доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації окреслених місцевих та регіональних програм. Окрім наявних місцевих фінансових ресурсів, ТГ та СО можуть залучати до

реалізації інфраструктурних проектів розвитку території зовнішні і внутрішні інвестиції, позички та гранти.

Економічний розвиток старостинських округів відбувається в межах існуючих ТГ, тому насамперед реалізується через розробку заходів, підбір необхідних інструментів та реалізацію певної політики стимулювання місцевого розвитку. Як свідчить практика, саме успішний підбір та застосування інструментів та методів, які стимулюють динаміку сталого розвитку, дозволяє досягати високого рівня добробуту територій, що входять до СО чи ТГ України. Зусилля ОМС щодо розробки цілісного інструментарію стимулювання розвитку СО зумовлює отримання максимального соціального, економічного та екологічного ефекту у досягненні сталого розвитку як стратегічної мети кожної територіальної чи субрегіональної системи.

Актуальність використання інструментів стимулювання сталого розвитку території тісно пов'язана зі станом розвиненості певних сфер життєдіяльності СО та ступенем узгодженості їх взаємовідносин. Так, високий рівень збалансованості, стабільності та економічної рівноваги розвитку старостинських округів в ТГ потребує насамперед використання податкових та трансфертних інструментів стимулювання. Вони дозволяють досягати гармонійності, підтримувати взаємозв'язок, цілісність та динамічну рівновагу усіх складових функціонування території - соціальної, економічної та екологічної. Бюджетні та фіскальні інструменти стимулюючого впливу тісно взаємопов'язані, їх застосування передбачає перерозподіл коштів через бюджети різних рівнів, вони активно застосовуються у всіх сферах життєдіяльності територіальної системи ТГ. Це створює можливості досягати економічного зростання, екологічної збалансованості та соціальної справедливості, а тому сприяє утвердженню рівноважного стану та гармонійності у забезпеченні розвитку СО в межах ТГ.

Погоджуємося, що в основі всіх стратегій розвитку мають бути включені такі основні напрямки: 1) формування системи правових агенцій для допомоги громадянам; 2) стратегічне партнерство з населенням, допомога його самоорганізації з чітким визначенням статусу її різних форм; 3) стратегічне планування розвитку населених пунктів з обов'язковим суспільним консультуванням; 4) розширення комунікації через різні інформаційні мережі; 5) координація і партнерство в діяльності громадськості через прямі зв'язки органів самоврядування та публічність процесів на мікро- і макрорівні [5]. Так, наприклад, Ю. Хабермас відмічає суттєву значимість питання «ефективності публічного управління як засобу впливу демократичних суспільств на самих себе» [6, с. 114].

Забезпечення динаміки соціально-економічних процесів у старостинських округах передбачає створення системи підтримки позитивних значень основних параметрів розвитку територіального утворення протягом тривалого терміну. Це означає необхідність активізації потенційних можливостей громади

щодо ефективного використання конкурентних переваг, їх нарощення, реалізації здатності до впровадження досягнень науково-технічного прогресу в економіку, громадський розвиток та екологію.

Найбільш дієвими для такого стимулювання, на наш погляд, є інвестиційно-інноваційні інструменти, які мають здатність забезпечувати передусім високий рівень та конкурентоспроможності економічного розвитку СО, оскільки цілеспрямовано орієнтовані на забезпечення певного рівня стабільності у соціальній, економічній та екологічній сфері СО та ТГ через втілення наукових пропозицій та впровадження нових технологій.

Використання інституційних інструментів стимулювання економічного розвитку СО та ТГ спрямоване передусім на визначення основних норм, правил та процедур, які дозволяють ефективно організувати діяльність ОМС, зокрема, інституту старост, а також унормувати відносини ОМС з іншими рівнями та гілками влади в Україні. Інституційні правила визначені в Законі України «Про внесення змін до діючих законів України щодо статусу старост села, селища» [7]. Одним з важливих аспектів використання таких інструментів, як свідчить теорія та реальна практика, є їх застосування задля забезпечення безпеки сталого розвитку території. У даному аспекті безпека розуміється у широкому контексті і вона має базуватися на використанні наявного потенціалу місцевої, регіональної або субрегіональної системи, її здатності до свого розширеного відтворення та формуванні умов елімінації дії дестабілізуючих факторів.

У науковій літературі здійснені глибокі дослідження процесів, які дозволяють забезпечувати сталий економічний розвиток територіальних систем. Аналіз досвіду розвинених країн стосовно розвитку сільських територій свідчить про те, що існують засадничі суспільно-політичні принципи їх сталого розвитку, які мають бути узгоджені з національними особливостями соціально-економічних відносин. До таких базисних принципів науковці відносять наступні: 1) раціональна економічна свобода; 2) соціальне партнерство держави, працівників та роботодавців; 3) державне регулювання ринкових відносин; 4) соціальна справедливість у державній політиці; 5) демократичний принцип колективного управління виробництвом та соціальною сферою суспільства [8, с. 188-190].

Це дає підстави визначити головні інструменти, що можуть мати стимулюючий вплив на розвиток сільських територій України. Їх використання у практичній діяльності ТГ, а в їх межах і СО, дозволяють отримувати позитивні ефекти у соціальній, економічній та екологічній сферах. Ці інструменти відомі та чітко визначені, до них можна віднести наступні: залучення інвестиції в у соціальну, економічну та екологічну сферу розвитку сільських територій (приватні, державні, зовнішні, внутрішні); інвестиції у науку, технології та створення інноваційних підприємств; субсидії та дотації ОМС з Державного бюджету; платежі за використання природних ресурсів; формування та реалізація програм екологічного розвитку; інфраструктурні та

інші проекти щодо стимулювання розвитку сільських територій [5; 15; 16].

Європейські принципи розвитку територій зафіксовані в рамках так званої «Спільної аграрної політики» (САП) (The Common Agricultural Policy – CAP). Згідно неї у Європі політика розвитку сільських територій орієнтована на вирішення широкого спектру економічних, екологічних і соціальних проблем. Основні засадничі положення САП Європейського Союзу передбачають: розвиток сільських громад; демократизацію управління; забезпечення здоров'я нації; формування справедливого суспільства; життєдіяльність в рамках екологічних обмежень; досягнення цілей розвитку на основі наукових досліджень. Так, у Федеративній Республіці Німеччина ця політика реалізується через Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства і захисту прав споживачів, при цьому федеральні землі на місцях розробляють програми розвитку сільських територій, де визначають конкретні заходи та інструменти сприяння цьому розвитку [9, с. 151-152].

Аналогічно у Польщі розвиток сільських територій та його підтримка регулюються Міністерством сільського господарства і розвитку села за чіткими правилами, що викладені у Регламенті Ради ЄС № 1698/2005 та відповідають основним напрямам програми САП [10]. На цій основі розроблена Стратегія розвитку сільських територій, де визначені цілі та пріоритети, які детально описані у конкретних діях, наприклад: диверсифікація з метою забезпечення альтернативних джерел доходів; збереження природних особливостей – ландшафтів на сільських територіях; підвищення активності сільських громад та поліпшення соціальної інфраструктури; розбудова технічної інфраструктури.

Наявний європейський досвід розвитку сільських територій слід активніше використовувати в Україні стосовно новоутворених старостинських округів, що потребує удосконалення всієї системи існуючих інструментів стимулювання соціального, економічного та екологічного розвитку територій, формування її цілісності у напрямку підвищення ефективності й результативності, тобто вони мають бути спрямовані на отримання більш високого позитивного ефекту і сприяти досягненню сталого розвитку СО та ТГ в цілому.

Засадничими інструментами в системі стимулювання економічного розвитку територіальних утворень, зокрема, розвитку старостинських округів в межах ТГ, які спрямовані на активізацію розширеного відтворення регіональних систем різного рівня та здійснюють вплив та забезпечення досягнення стабільності територіальних систем через діяльність державних, місцевих та регіональних органів влади, необхідно насамперед виділити податкові інструменти, трансфертні стимули, інвестиційно-інноваційні та інституційні інструменти, а також проекти інфраструктурного та соціального розвитку. В системоутворюючих процесах децентралізації вони конкретизуються у різних формах: створення центрів підтримки бізнесу, агенцій місцевого розвитку, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, індустріальних парків, технопарків або науково-технологічних парків,

організації посівного фінансування, грантів для бізнесу, гарантій третіх інституцій та мікрокредитування [17; 18].

Однією з важливих проблем удосконалення податкових інструментів в системі важелів стимулювання економічного розвитку СО та ТГ є необхідність зміни структури податкових надходжень до місцевих бюджетів за рахунок поступового зменшення доходів від податків з фізичних осіб, а також системна переорієнтація оподаткування на екологічно орієнтовані принципи. У цьому аспекті бажаним є запровадження податкової реформи, що мала би змінити у якісний бік механізм податкового стимулювання екологічного розвитку територіальних утворень в Україні. В цілому саме податкові інструменти можуть створити систему комплексного стимулювання соціально-економічної та екологічної сфер функціонування територій, тим самим забезпечуючи досягнення високого рівня сталого розвитку СО та ТГ.

На сьогодні в економіці України існує висока залежність місцевих бюджетів від прямих асигнувань з Державного бюджету у вигляді різних видів допомоги (субсидії та дотації). Така ситуація не сприяє пошуку на місцях нових джерел задля сталого розвитку сільських територій та має дестабілізуючий вплив на діяльність ОМС. Це породжує на місцях утриманські уявлення щодо перспектив розвитку територіальних утворень, тому існує обґрунтована необхідність поступового зменшення впливу трансфертних стимулів на їх розвиток. Цільовим завданням є поступове зменшення залежності розвитку конкретних сільських територій від державних субсидій та дотацій. Найголовнішим у цьому аспекті є те, що скорочення державних асигнувань на реалізацію соціально-економічних заходів суттєвим чином може сприяти підвищенню мотивації територіальної системи досягати високого рівня стабільності, збалансованості, конкурентоспроможності та безпеки, а отже і сталого розвитку, певного рівня рівноважності та гармонійності функціонування сільських територій. Крім того, варто змінити цільову орієнтацію надання прямої державної допомоги у напрямку вирішення проблем соціально-економічного та екологічного розвитку конкретних територіальних утворень. В системі процесів сучасної децентралізації влади такими цільовими утвореннями стають старостинські округи.

Особливе місце в системі економічного розвитку територій обіймають провідну роль інвестиційно-інноваційні інструменти, які зосереджені на вкладенні коштів у ліквідні високотехнологічні проекти, які здатні максимально швидко принести очікуваний ефект у соціально-економічній та екологічній сферах функціонування територіальних утворень України. При цьому вагомим також є і традиційний шлях - інвестування в основні засоби територій, що дозволяє підтримувати на належному рівні та розвивати економічну сферу СО та ТГ на сучасній технологічній основі.

Головним у цьому аспекті було і залишається реалізація важливих для даного старостинського округу інфраструктурних та соціальних проектів. За

результатами інформаційних джерел щодо проблем діяльності створених старостинських округів та інформацією Міністерства розвитку громад та територій України, основними завданнями для старостинських округів є розвиток транспортного сполучення, розбудова доріг, вирішення екологічних проблем, прибирання та утилізація сміття, освітлення населених пунктів, якість води, благоустрій, безробіття [11]. Задля вирішення таких питань старостам необхідно опанувати проектний інструментарій розвитку сільських територій.

За рекомендаціями Міністерства старостам необхідно опанувати проектний інструментарій розвитку СО [12]. Визначено наступні види проектів: спільні, інвестиційні, парасолькові, касетні, інституційні, а також проекти щодо утворення кластерів та технологічних парків. Провідне місце серед них обіймають такі, що стимулюють приплив інвестицій до територіальних утворень. У цьому аспекті значення інвестиційно-інноваційних інструментів полягає передусім у тому, що саме вони є базою виробничого та інфраструктурного розвитку і дозволяють пришвидшити процеси соціально-економічної динаміки сільських територій [18].

Важливим, і досі ще недооціненим інструментом вирішення соціальних та інфраструктурних проблем розвитку СО на сьогодні є стимулювання розвитку сільських обслуговуючих кооперативів. Як свідчить досвід держав ЄС, саме вони дозволяють ефективно вирішувати питання організації сільськогосподарського виробництва та створення робочих місць на селі. У Європі певними еталонами ефективного розвитку сільського господарства на кооперативних засадах є Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Ісландія, Нідерланди. Так, наприклад, у Фінляндії кооперативи виробляють до 40% продукції харчової промисловості. У Євросоюзі кооперативи забезпечують реалізацію 60% товарної продукції аграрного сектора, у скандинавських країнах – 80% [13].

У європейських країнах збут продукції відбувається переважно через сільськогосподарську кооперацію: 80% - Нідерланди, 50-52% Німеччина, Іспанія, в тому числі молоко від 65% у Бельгії до 80% у Нідерландах, свинина від 15% в Італії до 96% у Данії, зерно від 20% у Великобританії до 70% у Франції. Обслуговуючі кооперативи країн «старої» Європи реалізують 45-50% обсягу харчової промисловості. У Франції функціонує 3,5 тис. сільськогосподарських кооперативів, що займаються переробно-збутовою діяльністю, ще 13,3 тис. – кооперативи зі спільного використання техніки. В Європі річний обіг кооперативів становить у середньому 77-80 млрд. євро [14]. Тому можна стверджувати, що розвиток сільськогосподарської кооперації є важливим інструментом економічного й соціального розвитку СО в Україні.

Що стосується інституційних інструментів економічного розвитку територій, то вони, як вже зазначалося, в цілому спрямовані на законодавче нормування, визначення повноважень різних гілок влади в системі ОМС та організаційні процеси підвищення рівня керованості соціально-економічними

та екологічними зрушеннями у розвиткові територій. Разом з тим, їх удосконалення дозволяє залучати додаткові кошти до регіону для реалізації різноманітних програм та проектів в контексті досягнення сталого розвитку території, забезпечуючи при цьому потужну протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам у соціальній, економічній та екологічній сферах. Одним з важливих завдань є створення центрів надання адміністративних послуг у старостинських округах.

Важливим завданням ефективного використання важелів економічного розвитку є перетворення їх також на інструменти мотивації сталого розвитку СО та ТГ. Так, наприклад, податкові інструменти мотивації сталого розвитку територій мають бути спрямовані на активізацію внутрішніх можливостей СО та ТГ шляхом застосування податкових важелів, що дозволить збільшити надходження до бюджетів місцевого рівня та сприятиме реалізації соціально-економічних та екологічно орієнтованих програм. Трансфертні інструменти мотивації передусім мають бути спрямовані на суб'єкти господарювання території шляхом застосування фінансової підтримки з бюджету пріоритетних високотехнологічних проектів. Це дозволить зменшити залежність місцевих бюджетів від асигнувань з Державного бюджету через майбутній фінансовий ефект від впровадження новітніх технологій на території регіону чи субрегіону. Інвестиційно-інноваційні інструменти мотивації мають бути орієнтовані на реалізацію унікальних інвестиційно-інноваційних проектів у соціальній, економічній чи екологічній сферах регіону, що є властивими лише для певної території. Інституційні інструменти мотивації спрямовуються на забезпечення реалізації регіональних програм в межах СО та ТГ, діяльності певних регіональних та місцевих інституцій, підтримання позитивного іміджу певного регіону, території, старостинського округу.

В цілому наявні інструменти, що використовуються з метою забезпечення розширеного відтворення територіальних утворень, насамперед СО у межах ОТГ, реалізуються в рамках певних політик місцевого розвитку в Україні. Вони мають забезпечувати ефективний та конкурентоспроможний розвиток економіки, відродження соціальної сфери, а також забезпечення екологічної безпеки функціонування територій. Досягнення високого рівня економічного розвитку СО та ТГ при цьому можливе лише тоді, коли уся система інструментів стимулювання економічного розвитку територій мають реальний виробничий, соціальний та екологічний ефект від їх застосування [17].

Під таким реальним ефектом від стимулювання сталого розвитку розуміється цілісний (соціальний, екологічний та економічний) результат від здійснення стимулюючих заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку сільських територій. Позитивний територіальний ефект від зрушень в соціально-економічній та екологічній сферах складається з таких елементів, як соціальний ефект від стимулювання сталого розвитку територіальних утворень, економічний ефект від стимулювання розширеного відтворення та сталого

розвитку, екологічний ефект від забезпечення гармонізації розвитку оточуючого середовища в межах старостинських округів та ОТГ.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, можна відзначити, що на сьогодні в Україні у розпорядженні старостинських округів є широке коло інструментів економічного розвитку, серед яких необхідно виокремити насамперед інвестиційні, інституційні, трансфертні та фінансові важелі стимулювання соціально-економічної динаміки. Обґрунтовано, що недостатньо освоєними, але перспективними та ефективними є використання проектного інструментарію та стимулювання розвитку сільськогосподарських кооперативів щодо вирішення виробничих, інфраструктурних, екологічних та соціальних проблем розбудови сільських територій на сучасних організаційних та інноваційно-технологічних основах.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 05.02.2015 р. № 157–VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2vuJvpp>.
3. Романенко К.М. Маркетинг у державному управлінні: монографія. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ. 2012. 392 с.
4. Сайт Міністерства розвитку громад і територій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/v-ukrayini-stvoreno-ponad-8-tysyach-starostynskyh-okrugiv-sergij-sharshov/>
5. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад : монографія / за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, І. А. Чикаренко. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2018. 292 с.
6. Хабермас Ю. Постнациональная констелляция и будущее демократии (Die Postnationale Konstellation und die Zukunft der Demokratie, aus: Habermas, Jürgen. Die Postnationale Konstellation. Politische Essays. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1998. S. 91-163). Перевод Б. М. Скуратова // Логос, 2003, №4-5 (39). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/logos/number/39/09.pdf>.
7. Закон України «Про внесення змін до діючих законів України щодо статусу старост села, селища» // Відомості Верховної Ради. 2017. № 12, стор. 7, стаття 134.
8. Гончаренко І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики. Львів: ІРД НАН України., 2009. 370 с.
9. Попова О.Л. Розвиток багатофункціонального сільського господарства: досвід Німеччини // Економіка і прогнозування. 2015. № 2. С. 148-158.
10. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development // Official Journal of the European Union. 2005. 21 Oct. Vol. 48. 40 p.
11. Сайт Міністерства розвитку громад і територій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/?s=%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8>
12. Сайт Міністерства розвитку громад і територій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Plan_diy_starostu_8_krokv.pdf
13. Тарасович Л.І. Кооперація як інструмент економічного зростання сільських територій та економіки в умовах децентралізації / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. №16. С.239-244.

14. Ревуцька А.О. Кооперація як перспективний напрям розвитку агропромислових підприємств // Економічний простір. 2014. №84. С. 190-199.
15. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін, Ю. П. Шаров, І. Бородін, Н. Т. Гончарук [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
16. Забезпечення ефективності та оцінювання динаміки розвитку об'єднаних територіальних громад / Т.В.Маматова, І.А.Чикаренко // Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білінської, О. М. Петрова. Київ : НАДУ, 2019. С. 112-122.
17. Як створити у громаді умови для сталого економічного розвитку: можливості та практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/13669>.
18. Local_Economic_Development_Tooikit. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.prorozvytok.com.

References:

1. Zakon Ukrainy "Pro misceve samovryaduvannya v Ukraine". [Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine"] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].
2. Pro dobrovilne obyednanie terytorialnyh gromad. Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 p. № 157–VIII. Verhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. [About voluntary association of territorial communities. Law of Ukraine of February 5, 2015 № 157 – VIII. Verkhovna Rada of Ukraine.] Retrieved from: <http://bit.ly/2vuJvpp>.
3. Romanenko K.M. Marketing u derzhavnomy upravlinni [Marketing in public administration]: monografia. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU. 2012. 392 s [in Ukrainian].
4. Site of Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/press/news/v-ukrayini-stvoreno-ponad-8-tysyach-starostynskyh-okrugiv-sergij-sharshov/> [in Ukrainian].
5. Decentralizacia vlady v Ukraine: ocynuvannya rezultativ formuvania ta rozvitku samodostatnih gromad [Decentralization of power in Ukraine: evaluation of the results of formation and development of self-sufficient communities]: monografia / za zag. ta nauk. red. S.M. Seryogina, I.A. Chikarenko. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU, 2018. 292 s. [in Ukrainian].
6. Habermas J. Postnacionalna konstellacia I buduzcheye demokratii (Die Postnationale Konstellation und die Zukunft der Demokratie, aus: Habermas, Jürgen. Die Postnationale Konstellation. Politische Essays. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1998. S. 91-163). Perevod B.M. Skuratova // Logos, 2003, №4-5 (39). Retrieved from <http://www.ruthenia.ru/logos/number/39/09.pdf>. [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy "Pro vnesennya zmin do diyuchih zakoniv Ukrainy schodo starost sela, selyscha" // Vidomosti Verhovhoy Rady. 2017. № 12, stor. 7, statya 134. [Law of Ukraine "On Amendments to the Current Laws of Ukraine on the Status of Village Elders, Settlements" // Bulletin of the Verkhovna Rada. 2017. № 12, p. 7, Article 134.] [in Ukrainian].
8. Goncharenko I.V. Sotsialno-ekonomichniy rozvitok silskih teritoriy region: problem teorii ta praktiky. Lviv: IRD NAN Ukrainy, 2009/ 370 p. [Socio-economic development of rural areas of the region: problems of theory and practice] [in Ukrainian].
9. Popova O.L. (2015). Rozvitok bagatofunktsionalnogo silskogo gospodarstva: dosvid Nimechchiny [Розвиток багатфункціонального сільського господарства: досвід Німеччини] // Ekonomika I prognozuvannya, vol. 2. P. 148-158. [in Ukrainian].
10. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development // Official Journal of the European Union. 2005. 21 Oct. Vol. 48. 40 p.

11. Site of Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine Retrieved from: <https://www.minregion.gov.ua/?s=%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8> [in Ukrainian].
12. Site of Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine Retrieved from: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Plan_diy_starostu_8_kroktiv.pdf [in Ukrainian].
13. Tarasovych, L.V. (2017). Cooperation as an instrument of economic growth in rural areas and economies in a context of decentralization [Cooperation as a tool for economic growth of rural areas and the economy in the context of decentralization] // Mykolaivski natsionalnyi universytet imeni V/O Sukhomlynskoho, vol. 16, pp. 239-244. [in Ukrainian].
14. Revutska, A/O/ (2014). Cooperation as a promising direction for the development of agro-industrial enterprises [Cooperation as a promising direction of development of agro-industrial enterprises] // Ekonomichnyi prostir, vol. 84, pp. 190-199. [in Ukrainian].
15. Upravlinnya strategichnym rozvitkom obyednanih terytorialnih gromad: innovaciyni pidhody ta instrumenty [Managing the strategic development of united territorial communities: innovative approaches and tools] : monografia / S.M. Seryogin, Y.P. Sharov, I. Borodin, N.T. Goncharuk [ta in.] : za zag. ta nauk. red. S.M. Seryogina. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU, 2016. 276 s. [in Ukrainian].
16. Zabezpechennya efektyvnosti ta ocynuvannya dynamiki rozvitku obyednanih terytorialnih gromad [Ensuring the effectiveness and evaluation of the dynamics of development of united territorial communities] / T.V. Mamatova, I.A. Chikarenko // Institucionalizacia publichnogo upravlinnya v Ukraine : nauk.-analit. dop. / za zag. red. za zag. red. M.M. Bilinskoy, O.M. Petrova. Kyiv : NADU, 2019. S. 112-122. [in Ukrainian].
17. Yak stvoryty u hromadi umovy dlya staloho ekonomichnoho rozvytku: mozhlyvosti ta praktyky [How to create conditions for sustainable economic development in the community: opportunities and practices] Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/13669>. [in Ukrainian].
18. Local_Economic_Development_Tooikit. Retrieved from: www.prorozvytok.com.